

1

श्रीगणेशाय नमः ॥ **राजोवाच** ॥ जयागुप्तः सहस्राक्षः सदाहानुरिपुसैनिकान् क्रौ
 डन्निवविनिर्जित्य त्रिलोक्यावुभुजे प्रियं १ **भगवंतं तन्ममाख्याहि वर्मनाराणात्मः**
 कं यथा ततायिनः शत्रून् येन गुप्तो जयत्तु धे २ **श्रीशङ्कर उवाच** ॥ वृत्तः पुरोहितस्तवाष्टो
 महेन्द्रायानुपेक्षते नाराणां सर्ववर्मास्तदिहैकमनाः प्रहृष्टाः ३ **विद्वद उवाच** ॥ धौतं
 विषाणिराचम्य संविन्न उदङ्मुखः कृतस्नानः करं न्यास्यो मंत्रं ध्यायन्तः शुचिः नाराय
 णस्य सर्ववर्मसंवयेऽयं शरीरं ४ **पाठ्यो जालुनो रुजोरुदरे हृद्यजे रसि मुखे शिरस्था**

॥३॥

शयशाः शान्त उदात्तशक्तिर्मध्यं दिने विस्मुरीन्द्रपाणिः ॥१९॥ देवोपराते मधुहोत्रधवा
सायं त्रिधामाः वतुमाधवोमां ॥ दोषे हृषीकेश उता ईश त्रे निशीथ एकोऽवतुपन्नना
मः ॥२०॥ श्रीवत्सधामापरान्न ईशः प्रत्यूष ईशो सिधरो जनाईनः ॥ दामोदरो व्याद
नुसंधं प्रभाते विश्वेश्वरो भगवान् कालमूर्तिः ॥२१॥ चक्रं युगांतानलतिगमनेमि
भ्रमत्समं ताद्रुगवत्प्रयुक्तं ॥ दंदग्धिदंदग्ध्वरिसैन्यमाशुकदं यथावातसखोऽत
शः ॥२२॥ गदेशानि स्पर्शं न विस्फुलिंगे निधिष्ठि निधिष्ठं जितप्रियासि कृष्णः

योगादययोगनाथः पायाङ्गशः कपिलः कर्मबंधात् १५ सनत्कुमारेः वतुकाम
 देवाद्यशेषेभिर्मां पथि देवहेलनात् ॥ देवर्षिवर्यः पुरुषार्थनां तरात् कर्महरिर्मनि
 रयादशेषात् ॥ १६ ॥ धन्वंतरिर्भगवान्पात्वपथ्यात् दृष्ट्या दृष्टभोनिर्जितात्मा
 यज्ञश्चलोकादवताज्जनान्तरात् वलोगरात् क्रोधवशाद्दीन्द्रः ॥ १७ ॥ द्वैपायनो भग
 वानश्च प्रबोधाद्बुधस्तुपाखंडगणात्प्रभादात् ॥ कक्षिः कलेः कालमलात्प्रपातुधर्माव
 नायो रुक्तावतारः ॥ १८ ॥ मां केशवो गदया प्रातस्त्वाङ्गो विंद आसंगवमात्रवेणुः ॥ ना

॥ राम ॥
॥ ४ ॥

ॐ दोमयः प्रभुः रक्षत्वशेषकछेभ्यो विष्णवे नः स्वनामभिः ॥ २४ ॥ सर्वापद्भ्यो हरेर्नी
मरूपयाना युधानिनः बुद्धीन्द्रियमनः प्राणान्तर्यामिण्यर्धदभयणाः ॥ २५ ॥ यथा हि
भगवानेव वस्तुतः सदसच्चयतः सत्यो नानेन नः सर्वथा मुना शमुपद्रवाः ॥ ३० ॥ यथैका
त्प्यानुभावानां विकल्परहितः स्वयं भूषणायुधलिंगारव्याधने शक्तीः स्वमायया ॥ ३१ ॥
तेनैव सत्यमानेन सर्वज्ञो भगवानूहरीः ॥ पातु सर्वैः स्वयमेतः सदा सर्वत्र सर्वगः ॥ ३२ ॥ विदि
दुर्दिग्धमधः समतादंतर्वहिर्भगवाननारसिंहः ॥ प्रहाय यद्भ्यो कभयस्वनेन स्वतेजसा

॥ ४ ॥

वेनायकयक्षरक्षोभतग्रहं श्रृंगयचूरायारीन ॥ २३ ॥ त्विधातुधानप्रमथयेतमाहृषि
 शास्त्रविप्रगुरुद्वोरदृष्टीन् ॥ दरेन्दुविद्रावयकल्पपूरितोभीमस्वनोरेहृदयानिकं पथन ॥
 २४ ॥ त्वितिग्मधारसिवगारिसेन्यमीशप्रयुक्तोममहिं धिहिं धि ॥ चक्षुषिचर्मनशतचन्द्र
 द्वादशद्विषांमघोनांहरपापचक्षुषां ॥ २५ ॥ यन्तोभयंग्रहेभ्योभूतकेतुभ्योन्मयएववा
 सरीसृपेभ्योदंष्ट्रिभ्योभूतेभ्योहोभ्यएवव ॥ २६ ॥ सर्वाण्येतानिभगवान्नामरूपास्त्रिकी
 र्तेजात् प्रधातुसंक्षयंसद्योयेनः श्रेयः प्रतीपकाः ॥ २७ ॥ गुरुडोभगवान्स्तोत्रःस्तोभ्यः

रा॥ यथोचित्ररथः स्त्रीभिर्वृतो यत्र द्विजक्षयः॥ इत्यगगनानुपपत्तस्य धः स विमानो
ह्यवाकृशिराः॥ सवालखिल्यवचनादस्थीन्यादाय विस्मितः॥ इत्ये॥ प्रास्य प्राची॥
सरस्वत्यां स्नात्वा धाम स्वमन्वगात्॥ श्रीशुक उवाच॥ यद्दंष्ट्राण्युत्काले यो धा
रयति वादृतः॥ न नमश्नंति भूतानि मुच्यते सर्वतो भयात्॥ ४०॥ एतां विद्यां मधिगा
तो विश्वरूपः॥ त्रैलोक्यलक्ष्मीं बुभुजे विनिर्जितमधेः सुरान्॥ ४१॥ इति

ग्रस्तसमस्ततेजाः ३३ मववन्निदमाख्यातं वर्मनाशयणात्मकं विजेष्यस्यंजसाये
नदंशितोसुरयूथपान् ३४ एतद्वारयमाणास्तुयंयं पश्यति चक्षुषा यंवासंस्पृशे ।
तस्यः साध्वसात्सविमुच्यते ३५ नकुतश्चिद्रयंतस्य विद्यां धारयतो भवेत् राजदस्यु
ग्रहादिभ्यो व्याघ्रादिभ्योऽपि कर्हिचित् ३६ इमां विद्यां पुरा कश्चित् कौशिको धारयन्
द्विजः योगधारणायास्वांगं जहौ समरुधन्वनि ३७ तस्योपरिविमानेन गंधर्वपतिरेक

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sārvagya Sharada Peetham

सूर्यसंज्ञाविशेषे च ॥५॥

(१)

ननेपाप॥ काले वापिषयो भूभो हि शि न सो जले नै रित् स गेर्मा न रिच जेऽन्तो सुते
 सत्ये च जो ध्वनिः ॥१॥ स्वर्गो सने च यजे च वली वदे च जो पुमान् ॥ स्त्रियां स यन हि
 ज्वा गमात्वा ज्वा जले ध्वनिः ॥२॥ स्त्रियां यथा सिं सो भा ज्ये को नो कान्तो महि निम्न च
 सूर्यसंख्या विशेषे च मृगां के पि मृग ध्वनिः ॥३॥ पथ्ये ये नास्तु जिर्वो लो अवरुतोरि
 भर्तृ रेत य मूर्खे वा लो ज गो धो च देवोक्तिर्न कु छिनि शा ल्य मूर्ध्नि चित्तो जले का पे
 तुत्वे वल्लुगि मा नु ते ॥ के मे काले सु च ए च क शो ह श धि रो ध्वनो ॥४॥ तु र्य्यो रो सि
 फले पले कु ज न ग न करे दि कि ॥ द्यो ते नी र्ध नि नि ते च वि शि षे पु ष्क न धा मि ॥५॥ न
 सो जले न सो ह यो न सः ॥ गान पु न कः ॥ न न सु ना दि न मि त्या षः ॥ प न दे पि न सो पि

गुरोः ॥

तु र्य्यो रो स लि ले दिः ॥

श्रीराम
मने०

(३)

कै०

(३)

येवधानः तनामणिः दि० ॥ तिदिभ्यर्च्य जनाकृतिः दि० ॥ पठस्सूर्यहिताद्यनिः दि० ॥ पठंस्यादभि चोत्तमः
नामपाण्डवोप्यर्जुनोमतः अर्जुनस्तृणाजनिस्पादवर्जितः ककुभोद्रुमः ॥ ३२ ॥
यस्त्रिस्त्रीमध्यभाजोर्मिर्वलिर्वर्षेपुराकृतिः अवलिः पुज्योपहानः स्याद्वलिर्दीनव
पुङ्गवः ॥ ३० ॥ वरास्यवनरांपदं वदोभूयहिताज्जनः धीमदीन्नापटः पटपटस्पाद
वासनम् ॥ ३१ ॥ नद्येवस्त्रेपिनामधेयैवहानेऽन्तनामणिः बहिर्धो जेऽवकाशोचविश
येवसनेऽन्तरम् ॥ ३२ ॥ अरिहं नरुमिसुक्तमनिच्छोक्तं सभासुनः कामिनिस्वादि
येचाप्यरिहन्तेममीरितम् ॥ ३३ ॥ मराडलंभूमिभागप्रचमराडलः सनमासुतः
राडलवर्तुलं प्रोक्तं संवातम् मराडलम् मतम् ॥ ३४ ॥ इन्द्रियं कम्बलं प्रोक्तं कम्बलाना
मजः पटः कम्बलं च गवाशाला कम्बलं कम्बलं विदुः ॥ ३५ ॥ नलोदेवमप्य

देहयत्नामिति द्विः १

५

देहतावीर्यं शुक्रमन्ति नुदं विदुः। ज्येष्ठे नानासहस्रतः शुक्रः शुक्रो देहपुत्रो हितः।
 त्रीणामदज्मस्य च नामो नामो श्रितश्रितो नामः पशुविशेषः स्याद्रामो दशरथः मज्जा
 प्लिङ्गो द्रोणः स्यात्को नकाचाय्यो द्रोणः काक इति हितः द्रोणो जिनिविशेषश्च द्रोणः।
 श्वचतुर्नायकः अथ ह्यो जीत ए जा जिनः प्रोक्तो जिनी नानायातः श्वचतः। कन्दर्प
 स्याजिह्वः श्वेव जिह्वः स्यात्मान्यकेवलो इति शुक्रो देहपुत्रः प्रोक्तः शुक्रो ज्येष्ठपुत्रः
 शनो शुक्रो देहपुत्रः वयोव्यस्य शुक्रस्तानक उच्यते इति जयनी नगनी न जयनी
 वेदका नुजा जयनेपोषधि मे दे स्याज्जयनी शुक्रसंभवः इति नो हितः शुक्रो देह
 नो हितो मत्स्यपुत्रः यो नो हितो को हितो वरेण्यः। जयजातिस्तु नो हितः इति यत्नो प्रोच्य

चटका
 नुजेति
 द्वि २

५

॥ जोगः पंचांगदिनेषु ॥ २॥

जो जे पंथागवने
यो जे ओहि वि

[illegible]

वंसया-नाहिन्

पुनः कति न वेद्यते पुनोदन इति स्मृतः दिव्यो दृष्टो सुता नासु ज्योतिश्चा द्रो विधीयते
 ४७ भागती भाग्यमहात्म्यमन्दः प्रोक्तो विचक्षणैः शास्त्रप्रमाणानि दृष्टानि स्थि
 ती हेतौ च कोविदः ४८ मणिः कलिञ्जने ज्ञयो मणिं को मणिं नु चेत विवंपा
 नी पणिमुक्तं विषममन्त्रनो न स ४९ बीजमन्त्रगन्धर्वा जावा जपी यूपमि
 व्यते ५० जं गोष्ठो ब्रजं मा ग्जी ब्रजो सद्यो प्रजो गरा ५१ बीर्यं शुक्रं वलं बीर्यं
 बीर्यं बीर्यं मुदा हतमन्त्रो नन्त्रो स्या मद्या नाम कुन्दस्य कलिका मद्या ५२
 ५३ द्विजिकः स्वयं ज्ञेयो द्विजिकस्तु भुजङ्ग मन्त्रे ज्ञेयं शमनं शय्या शय्या पुस्तक
 संघय ५४ धिक्ता वसन्तसमाख्या संततं संवलं मन्त्रे शय्या शय्या पुस्तक
 मादिकं च वारुणी ५५ मन्दरावाजि शास्त्राद्यादावा शीपि च मन्दरा सुन्द

79

आजिः स्यात्समभूभागः संग्रामोऽप्यजितुच्यते ३४ प्रतिस्रासंगरोक्षेयः संग्रामसंग्रामो
न ॥ उलूकः पुनरुत्तस्यात्पुनरुत्तः पुनरुत्तः ३५ आताके जागने ध्याते मृत्युस्थान्मररो
पिच्छांशपाविद्युत्पविः शंषांशपाशंखद्युतिर्मता ३६ उपर्यन्मोधरेस्वरो विदुनन्मयि
पश्चिन्त ॥ निजतावभिधेयेधने प्रोक्तः प्रयोजने ३७ स्तोत्रोकोधेनयादेयमनुभा
दः प्रवक्ष्यते ॥ वरुणाकृतिकाशे यागावश्ववरुणा मता ३८ प्राध्वं यंधनमित्युक्तं प्रा
ध्वं वरुचसुत्रिभिः हरिणाः पाण्डुनोवर्णाः स्नानं गोहरिणो मताः ३९ आकनठः कातनोद
यः कनठोद्यान्त ४० कर्धुनेदुः स्तुतो गृध्रः कर्धुनेदुः शमखरा ४१ शोचावय
यविज्ञेनमगने युक्तानामता ४२ नृपानः नृदपाधारो नृपानः शीतं ४३ अमृ
तं यानि विज्ञेयं देवभोज्यं तथा मृतं मृकृन्नामृनि स्तुतारखातावामृनि विज्ञेयं ४४

१६

जातिस्मात्तद्यप्रोक्तद्विधामतिः ॥ ४ ॥ अकार उच्यते विष्णुनेकारस्त्वमहेश्वरः ॥ ओकारः क
थ्यते ब्रह्मा ओकार एव पिरन्तरेण ॥ ५ ॥ अकारं पनमं ब्रह्म अकारस्त्वमहेश्वरः कः
प्रजापतिरुद्विष्टः को वा पुरिति गंधितः ॥ ६ ॥ आत्मा कश्च समाख्यातः प्रकाशं क उ
दहृतः कश्चिन्नो जलमाख्यातं कमुखे विप्रकीर्तितः ॥ ७ ॥ पृथिव्यां कुः समाख्यातः
कुत्सिते कुः प्रकीर्तितः ॥ ८ ॥ त्वमिन्द्रियं त्वमाकाशं त्वं शून्यं वायुं त्वं सुखं ॥ ९ ॥ चिन्ने
तु ये ओतसि त्वं कथितं पूर्वश्रुतिभिः ॥ १० ॥ जानि गणो शो गाथाया गन्धर्वैः जः परिवी
तः ॥ ११ ॥ गोर्धेनुर्वधमो गोश्च कथितो गोप्यस्वती ॥ १२ ॥ घोषराटु समाख्यातः किं कि
रीटोः प्रकीर्तितः ॥ १३ ॥ हननेन समाख्यातं ब्रह्म नैत्रिपिचरं ॥ १४ ॥ उक्ता ने भेन
वे प्रोक्तोऽकाशो विद्यते स्मृतः ॥ १५ ॥ वसुमा भूतमाख्यातः ॥ १६ ॥ दूतस्वर्ग उदहृतः ॥

१६

निमित्तो हेतुलक्षणे ३३ हितेश्चैवार्थस्य नास्तीति चेन्न ३४ स्थूलो जडश्च
हृत्तौ च धिप्राणदृष्टानादिजाड्यं असत्त्वापि रोच्यते कोचयकोचक्यञ्चवर्धि
तोऽर्थे वासी गणानां नाशद्वयार्थे तथा स्मरणे ३३ उपनयने होमं गंधप
ठति अद्वावातामनिशाम् ३४ ॥ ३५ ॥ अद्वावातामनिशाम् ३५ ॥ अद्वावातामनिशाम् ३५ ॥
नवित्तुं वा मने कार्यं नित्तुं न ३६ ॥ अद्वावातामनिशाम् ३६ ॥ अद्वावातामनिशाम् ३६ ॥
मेभ्यो विधानेभ्यो धातुभ्यश्च दृष्टा स न म् ३७ ॥ अद्वावातामनिशाम् ३७ ॥ अद्वावातामनिशाम् ३७ ॥
मया ३८ ॥ अद्वावातामनिशाम् ३८ ॥ अद्वावातामनिशाम् ३८ ॥ अद्वावातामनिशाम् ३८ ॥
कार ३९ ॥ अद्वावातामनिशाम् ३९ ॥ अद्वावातामनिशाम् ३९ ॥ अद्वावातामनिशाम् ३९ ॥
कार ४० ॥ अद्वावातामनिशाम् ४० ॥ अद्वावातामनिशाम् ४० ॥ अद्वावातामनिशाम् ४० ॥

(१७)

तात्पर्यकारः सोमो जन्ते नुस्तु तौ च प्रकीर्तितः ॥ १९ ॥ नेता नी प्रव समाख्यातः
 सान शिरोः प्रकीर्तितः पावनः पः समाख्यातः पं पानं च पातहि ॥ २० ॥ फफ
 पातः फकारस्यान्त्याख्येने प्रकीर्तिते ॥ फक्त्याने पिच फूः प्रोक्तस्तथा निःफ
 लभायते ॥ २१ ॥ प्रवेतावः समाख्यातः कश्च प्रोवि उदाहृतः अविर्विषे गम
 नेदने पन्ति शब्दं च कीर्तितः ॥ २२ ॥ न हनं भं धुधाः प्रकुर्मन् नोयः प्रकीर्तितः
 भादी प्रियाधमर्भूनिर्भमयच्चा पिशडीतः ॥ २३ ॥ न शिषा वं च न्द्रमावेधा
 मानिषेपेपिमानसा मा मान रिता माने यन्धने मा प्रकीर्तितः ॥ २४ ॥ यशो
 यंकथित शिरोधो वा यूनि जिशदितः पान पात रय प्रपृष्टे यि स्याजे कथि

(१७)

निम्नलंछयुधः प्रोक्ततनलः छः प्रकाशितः १२ छदने छः समारण्यातोविदन्दि
शदशासने जीवेतिथिजिः प्रोक्तो जपने जिष्टु जेता १३ अंभरावा पुम
कारः स्थान्छे भः परिकीर्तितः अकारे जायते प्रोक्तो अकारे वध्वनस्वने रं
यथिव्यां ठाकारः केटं ठो धनो परिकीर्तितः ठकारे प्रोक्तः ठो धनो व
न्महादले पादकारः प्रकाशकटे त्रसेडकारे धनिनुच्यते ठकारः कीर्तितः ठो
निनुद्धिने धनाय पि १४ एका नो निपुणे शोने तरे चो ना कीद १५ छयोः शिलोचये
थकारः स्थान्छे भयनन्तरो १६ अंकलत्रे वुधेः प्रोक्तं छेदे दाने च दातनि धंधने च
धने प्रोक्तं धो धना धीमन्तः १७ अंभरावा पुम १८ अंभरावा पुम १९ अंभरावा पुम २० अंभरावा पुम

(१५)

न संज्ञे स्तेनामचेतसः २४॥ मधुनो च यस्या दूशनूक्स्तत्रिलोचनो नित्यं च नि
 जं प्रोक्तं गालं दाप्रितथो जसि २५॥ ताफ कर्म मो जस्ते हतिः स्त्री विषयी सते २६॥
 सा संज्ञे ककुब्धे स्तन मेधो पयो धनो २७॥ अभितपो बुधे कालो यामिः स्वस्
 कुलस्त्रियो उदयाधिगमो प्राप्नो वन्ति सूर्यो विभावसुः २८॥ यजिनं मखिनं
 पापे प्राज्ञा संबुद्धि चिन्तयो २९॥ समर्थे धिक्ता धनो धीर्कृद्यो ज्ञो पाना क्रमे ३०॥
 धास हो प्रकरे भीरुः प्रवडः कपि मे दयो ३१॥ यक्षः प्रजा वदना दह दिन द्वाता
 मने ३२॥ धीव नं वल्य वे वस्त्रे क क राटो यत्तयो दने नार्प्ये क न रो अवरो सनुः
 पुत्रे तथा नु जे ३३॥ कुस्या जित सार सार मूर्ति विद्वमे ३४॥ वस्त्रे क क राटो यत्तयो दने

(१५)

॥ हा प्र ॥

५५
योः वहिर्दर्मदत्तं वीर्यं लोकां गतं हलमिच्छते ॥ १७ ॥ निमित्तं हृदयं तूरो वज्रमहेश्वरं नो ॥ का
रुणी नो विष्णुको कानो कीनो विक्रमवाच्यो ॥ १८ ॥ कोऽपि को वासको लूको सापकावशि
माज्जेतो ॥ चानादलो मतो विष्णोऽपि विष्णोऽपि ॥ १९ ॥ धीनो सावित्राधीन
तो वनोऽपि रुद्रनाशनो ॥ उत्संगसूक्तो नो को धो वस्तुनो कपुत्रको ॥ २० ॥ कन्तनात्त
पयोऽपि योऽपि हं सानुकम्पयो ॥ दुर्मोहो नो पुनर्नो दुर्धुवो निमित्तं मिश्रलो ॥ २१ ॥ सम्य
ते पूनरो पूनः सूतो सूर्यनने प्रयनो ॥ सूक्तं को मले काये समये शुद्धसंयुतो ॥ २२ ॥
पतं गोसलमादिनायको सफटिकाभासो ॥ कार्यं क्रमेण याकुत्ये वाचूनकुलपि
कुलो ॥ २३ ॥ हा प्र ॥